

ZWITSERLAND
GRAND TOUR OF SWITZERLAND

van reizigers voor reizigers

ZWITSERLAND
GRAND TOUR OF SWITZERLAND

De wereld houdt niet op met draaien. Een wereldreiziger is de eerste om dat te beamen. Hoewel men geen inspanningen gespaard heeft om al de gegevens in deze gids uitgebreid te testen en te actualiseren, is het niet uitgesloten dat je ter plaatse vaststelt dat bepaalde gegevens in deze gids toch al opnieuw gewijzigd zijn. Veel adressen en suggesties in de Trotters zijn bovendien wat 'fragiel', juist omdat ze zo sympathiek en verrassend zijn. We zouden het daarom bijzonder op prijs stellen als je ons op de hoogte brengt van eventuele wijzigingen, zodat we de eerstvolgende herdruk op een correcte manier kunnen aanpassen. Dank bij voorbaat. Ons adres:

TROTTER

Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt

Uitgeverij Terra Lannoo
Postbus 97
NL-3990 DB Houten

E-MAIL: TROTTER@LANNOO.BE

WWW.TROTTERCLUB.COM

De prijscategorieën die in de Trottergidsen worden gebruikt, zijn steeds afgestemd op het land. Als je in een goedkoop hotelletje ongeveer € 25 betaalt, behoort een hotel waar je € 75 neertelt uiteraard tot de dure prijsklasse. De uitgever kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele fouten of de gevolgen ervan.

VERTALING Petra van Caneghem; 2015 Imago Mediabuilders

REISINFORMATIE VLAANDEREN EN NEDERLAND Wegwijzer, Brugge

OMSLAGONTWERP Studio Jan de Boer / Helga Bontinck

ONTWERP BINNENWERK Imago Mediabuilders

OMSLAGFOTO Zwitserland Toerisme, Nico Schaerer

OORSPRONKELIJKE TITEL Le Routard – Le Grand Tour de Suisse

OORSPRONKELIJKE UITGEVER Hachette, Paris

DIRECTEUR VAN DE REEKS EN AUTEUR Philippe Gloaguen

STICHTERS Philippe Gloaguen en Michel Duval

ADJUNCTREDACTEUREN Benoît Lucchini en Amanda Keravel

REDACTEUREN Olivier Page, Véronique de Chardon, Isabelle Al Subaihi, Anne-Caroline Dumas,

André Poncelet, Marie Burin des Rozières, Thierry Brouard, Géraldine Lemauf-Beauvois,

Anne Poinsot, Mathilde de Boisgrollier, Alain Pallier en Fiona Debrabander

MET DANK AAN Zwitserland Toerisme Janine Nijlant

© Hachette (alle rechten voor vertaling, reproductie en bewerking gereserveerd voor alle landen),

Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2015

© Cartografie Hachette Tourisme

WWW.LANNOO.COM

D/2015/45/361 - ISBN 978 94 014 2595 7 - NUR 512

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

REIZEN NAAR ZWITSERLAND 12

ZWITSERLAND PRAKTISCH 15

Alvorens te vertrekken	16
Geldzaken	18
Geografie	18
Gezondheid	20
Klimaat	21
Musea	21
Post	21
Taal	21
Telecommunicatie	21
Vervoer	22

GRAND TOUR OF SWITZERLAND 25

VAN BASEL NAAR NEUCHÂTEL

1	Basel, cultuurstad	29
2	Saint-Ursanne	39
3	La Chaux-de-Fonds en Le Locle: stadsplanning van horlogemakersstadjes	41
4	Creux du Van	46
5	Het Laténium	50

VAN MURTEN NAAR SANKT GALLEN

6	Murten	55
7	Fribourg en de oude stad	58
8	Gruyères	61
9	Gstaad en Saanenland	64
10	Het Jungfraujoch – Top of Europe	65
11	Boottocht op het meer van Brienz	68
12	De oude stad Bern	69
13	Emmentaler Schaukäserei	74
14	Biosfeerreservaat Entlebuch	76
15	Schloss Hallwyl	78

INHOUD

16	Kapellbrücke in Luzern	79
17	Pilatus (Luzern)	82
18	Tellskapelle	83
19	Abdij van Einsiedeln	86
20	Zürich en de kloosterkerk	87
21	De Rheinfall	91
22	Stein am Rhein	93
23	Stiftsbezirk Sankt Gallen	95

VAN APPENZELL NAAR LUGANO

24	Appenzell, de beschilderde stad	99
25	Zwitsers tektonisch gebied Sardona	104
26	Maienfeld, het dorpje van Heidi	106
27	Guarda, het hart van Unterengadin	108
28	Benedictijnenabdij Sankt Johann, Müstair	110
29	Het Zwitsers Nationaal Park	112
30	Muottas Muragl: Sankt Moritz vanuit de lucht	115
31	Rhätische Bahn	119
32	Monte San Giorgio	122
33	Lugano: de Monte Brè	125

VAN ASCONA NAAR GENÈVE

34	Ascona en het Lago Maggiore	131
35	Bellinzona en de drie kastelen	137
36	De oude route over de Gotthardpas (Via Tremola)	139
37	Aletschgletsjer	142
38	Zermatt: de Matterhorn	145
39	Het oude dorpje Grimentz	149
40	Abdij van Saint-Maurice	152
41	Kasteel van Chillon	154
42	Wijngaardterrassen van Lavaux	155
43	Lausanne en het Olympisch Museum	158
44	Genève en de fontein	162

REGISTER 175

ALVORENS TE VERTREKKEN

Nuttige adressen

In België

ZWITSERLAND TOERISME – ☎ (00800) 100 200 29 Fax (00800) 100 200 31 @ info@myswitzerland.com 🌐 myswitzerland.com.

AMBASSADE VAN ZWITSERLAND – Wetstraat 26, bus 9, 1040 Brussel ☎ (02) 285 43 50. Fax (02) 230 37 81 @ benelux@eda.admin.ch 🌐 eda.admin.ch/bruxelles.

WEGWIJZER REISINFO – Beenhouwersstraat 9, 8000 Brugge, ☎ (050) 33 75 88 @ info@wegwijzer.be 🌐 wegwijzer.be

Onafhankelijk reisinformatiecentrum met leeszaal (reisgidsen, tijdschriften, kaarten, reisverslagen). Uitgever van het magazine *Reiskrant*. Organisator van Reismarkt (reizigers informeren reizigers), workshops en andere activiteiten. Jeugd Dienst en ledenvereniging.

In Nederland

ZWITSERLAND TOERISME – ☎ (00800) 100 200 29 Fax (00800) 100 200 31 @ info@myswitzerland.com 🌐 myswitzerland.com.

AMBASSADE VAN ZWITSERLAND – Lange Voorhout 42, 2514 EE Den Haag ☎ (070) 364 28 31. Fax (070) 356 12 38 @ hay.vertretung@eda.admin.ch 🌐 eda.admin.ch/denhaag.

In Zwitserland

AMBASSADE VAN BELGIË – Jubiläumsstrasse 41, Postbus 150, CH - 3000 Bern 6 ☎ 350 01 50. Fax 350 01 65 @ bern@diplobel.fed.be 🌐 diplomatie.be/bernl.

AMBASSADE VAN NEDERLAND – Seftigenstrasse 7, 3007 Bern ☎ 350 87 00. Fax 350 87 10 @ ben@minbuza.nl 🌐 zwitserland.nlambassade.org.

Formaliteiten

Zwitserland ligt in het hart van Europa, dat klopt, maar het land behoort niet tot de Europese Unie! Het heeft wel de Verdragen van Schengen goedgekeurd. Als

Belg of Nederlander houd je dus altijd je papieren bij de hand bij de grensovergang (een geldig paspoort of identiteitskaart).

Identiteitsbewijzen

In België

Een identiteitskaart volstaat. Kinderen onder de 12 jaar moeten in het bezit zijn van een eigen identiteitsbewijs met foto, verkrijgbaar bij de gemeentediensten van je woonplaats. Reist het kind met één van de ouders, dan is het wenselijk dat de ouder die het niet vergezelt een schriftelijke toestemming opmaakt (in het Engels) en die laat legaliseren door het gemeentebestuur.

In Nederland

Een Europese identiteitskaart of paspoort volstaat. Dat geldt ook voor kinderen.

Reist het kind met één van de ouders, dan is het wenselijk dat de ouder die het niet vergezelt een schriftelijke toestemming opmaakt (in het Engels) en die laat legaliseren door het gemeentebestuur.

Ben je onder de 18 jaar en reis je alleen of met een persoon die niet één van de ouders is, dan is de schriftelijke toestemming van beide ouders vereist (in het Engels). Het bewijs moet worden gelegaliseerd.

Heb je niet de Belgische of Nederlandse nationaliteit, neem dan contact op met de ambassade van Frankrijk in België of Nederland.

VOOR DE ZEKERHEID ...

Het is geen verkeerd idee om scans te maken van je paspoort, visa, bankpas, vliegticket(s), verzekeringpolis en hotelvouchers. Stuur ze vervolgens als een pdf-bijlage in een mail naar jezelf. In geval van verlies of diefstal kun je die documenten dan heel gemakkelijk in een internetcafé weer (laten) afdrukken en zul je het probleem sneller kunnen oplossen bij de autoriteiten.

Internationale studentenkaart

Deze kaart is in de hele wereld het bewijs dat je student bent. Hiermee kun je profiteren van verschillende voordelen, diensten en studententarieven (op vervoer, overnachtingen, cultuur enzovoort). Met de kaart heb je ook diverse speciale voordelen tijdens het reizen (korting op vliegtickets, hotels en jeugdherbergen, verzekeringen, simkaarten, autoverhuur).

In België

De kaart kost € 9 (plus € 1 verzendkosten). Je kunt deze verkrijgen op vertoon van je identiteitskaart, je studentenkaart en een foto bij:

CONNECTIONS - *Connections Travel Shops in Aalst, Antwerpen, Brasschaat, Brugge, Brussel Centrum, Brussel Elsene VUB, Brussel Schuman, Brussel Toison d'Or, Brussels Airport, Ukkel, Gent, Gent Expo, Hasselt, Kortrijk, Kraainem, Leuven, Lommel, Mechelen, Morsel, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas, Turnhout, Vilvoorde.*

Call-Center ☎ (070) 23 33 13 🌐 connections.be.

Via 🌐 isic.be.

In Nederland

KILROY TRAVELS NETHERLANDS - *Singel 413, 1012 WP Amsterdam, ☎ (020) 524 51 00. 🌐 kilroytravels.nl*

Er zijn ook kantoren in Utrecht en Groningen.

JOHO - @ info@joho.nl. 🌐 joho.nl

Er zijn kantoren in Den Haag (hoofdkantoor), Amsterdam, Leiden, Rotterdam, Groningen en Utrecht.

Via 🌐 isicnederland.nl.

Internationale jeugdherbergkaart

De jeugdherbergkaart is te gebruiken in meer dan negentig landen en opent de deuren van de vierduizend hostels van de keten *Hostelling International*. De openingstijden verschillen per land en per

hostel. De kaart is vaak verplicht bij een verblijf in een jeugdherberg, dus we raden je aan er voor vertrek een aan te vragen.

- Voor een verblijf in een jeugdherberg geldt geen leeftijdsgrens, lid worden is voldoende.
- De kaart geeft je de mogelijkheid online te reserveren, dankzij het internationale reserveringssysteem op 🌐 hhostels.com. Je kunt tot een jaar van tevoren reserveren in meer dan 1600 hostels over de hele wereld. Bovendien kun je in een keer meerdere hostels boeken.
- Het systeem maakt het mogelijk informatie te verkrijgen over de hostels, de beschikbaarheid te checken, te reserveren en online te betalen.
- Met deze kaart heb je ook recht op kortingen op vervoer, musea en toeristische bezienswaardigheden in meer dan negentig landen. De voordelen verschillen per land, maar laat zeker altijd je kaart zien. Een overzicht met kortingen is verkrijgbaar via 🌐 hhostels.com.

In België

In België moet je, als je in een jeugdherberg wilt slapen, lid worden van **VLAAMSE JEUGDHERBERGEN VZW** - *Beatrijslaan 72, 2050 Antwerpen, ☎ (03) 232 72 18. @ info@vjh.be. 🌐 vjh.be*

De prijs van de kaart is afhankelijk van je leeftijd: 3-15 jaar € 4; 16-29 jaar € 10; 30 jaar en ouder € 16.

Je kunt de kaart aanvragen:

- in het hoofdkantoor van de VJH;
- in elke Vlaamse jeugdherberg;
- online via de website 🌐 vjh.be.

In Nederland

In Nederland kun je je kaart aanvragen bij **STAYOKAY INFORMATIESERVICE** - *Postbus 92076, 1090 AB Amsterdam, ☎ (020) 55 13 133. 🌐 stayokay.com, via een aanvraagformulier op de website. Iedereen vanaf 16 jaar kan de kaart aanvragen. Jongeren van 16 tot 27 jaar betalen € 15. Ben je ouder dan 26 jaar, dan betaal je € 17,50 per jaar.*

DE MITTLERE RHEINBRÜCKE, SYMBOOL VAN BASEL

VAN BASEL NAAR NEUCHÂTEL

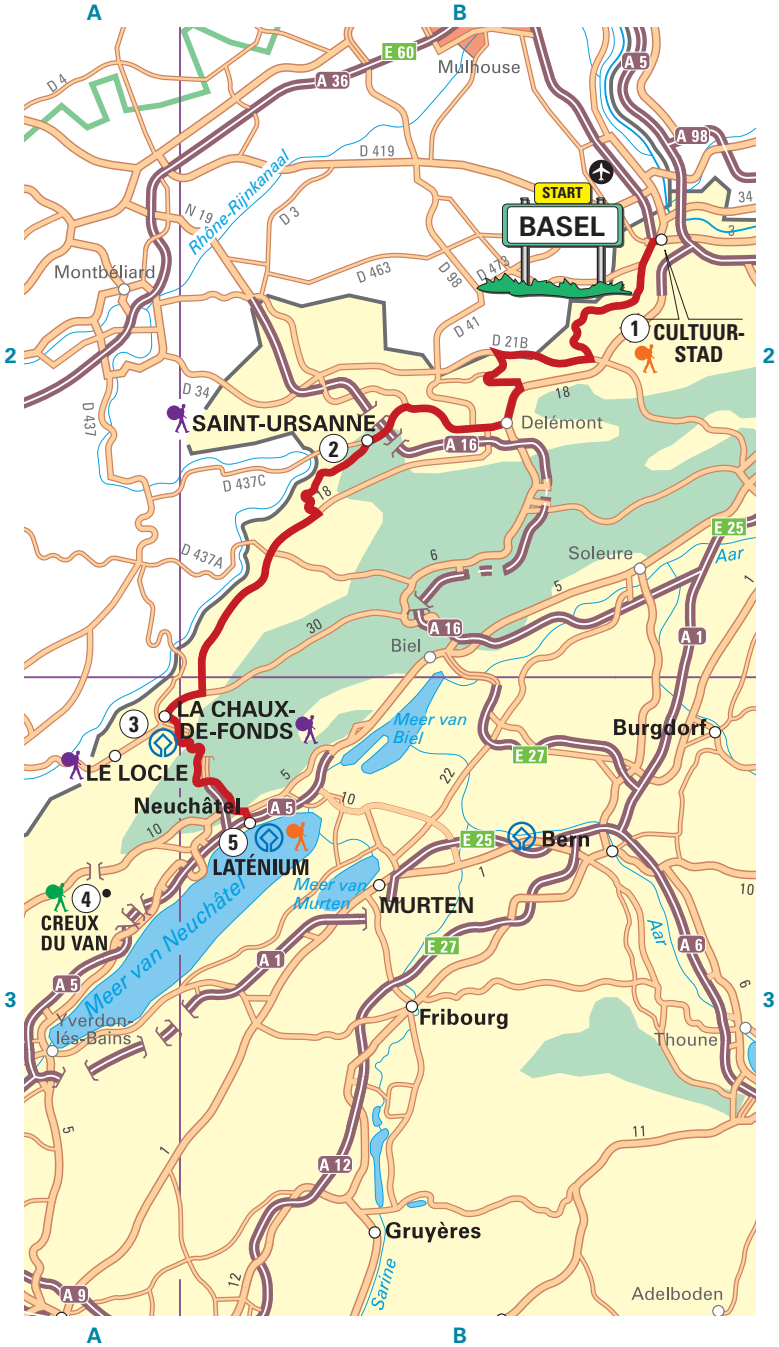
Kunstmuseum	33
Fondation Beyeler	38
Creux du Van	48
Laténium, park en archeologisch museum	51

1 BASEL, CULTURSTAD

De Rijn stroomt gezellig door het centrum van Basel, een oud en stijlvol centrum met herenhuizen uit de 18de eeuw, schilderachtig ook met de houten huizen uit de renaissance langs geplaveide en hier en daar steile straatjes. De op twee na grootste stad van Zwitserland hoort niet helemaal bij het land, ze ligt namelijk achter de natuurlijke grens die de Jura vormt. Dat verklaart misschien het duidelijk internationale karakter van Basel: de stadsagglomeratie telt Zwitserse, maar ook Franse en Duitse gemeenten.

Het label dat je op Basel kunt plakken, is dat van de 'culturele hoofdstad van Zwitserland'. Hier werd in 1661 namelijk de eerste kunstverzameling uitgebouwd. Vandaag wordt ieder jaar de grootste beurs voor moderne kunst van Europa in de stad georganiseerd. Maar Basel telt in de eerste plaats een veertigtal musea: een absoluut record voor het land en een wereldrecord ook voor een stad met ongeveer 169.000 inwoners! De musea dekken alle vormen van artistieke expressie, van renaissancestische schilderkunst tot de verrassende machines van Jean Tinguely. Maar Basel heeft ook een pioniersrol gespeeld in de drukkunst in 1463. Er is zelfs een speelgoedmuseum, uniek in zijn soort in Europa!

In een stad die ook veel kunstgalerieën telt, hoef je alleen maar om je heen te kijken om kunst te zien: aan de vele pleintjes staan beeldhouwwerken, in de straten langs de kaden van de Rijn ontdek je graffiti of andere sjablonen van *street artists* ... Trek een paar dagen uit voor een bezoek aan Basel.

NUTTIGE ADRESSEN EN INFORMATIE

i Bureau voor Toerisme: *in het Stadt-Casino, Barfüsserplatz, Steinenberg 14* ☎ 061 268 68 68

🌐 *basel.com. Geopend ma.-vr. 9.00-18.30 u, za. 9.00-17.00 u, zon- en feestdagen 10.00-15.00 u.*

i Bureau voor Toerisme: *Station CFF-SBB. Geopend ma.-vr. 8.30-18.00 u, za. 9.00-17.00 u, zon- en feestdagen 9.00-15.00 u.*

• **BaselCard:** *te koop bij het Bureau voor Toerisme, op de luchthaven en in sommige hotels. Prijs: 20 CHF voor 24 uur (25 CHF met openbaar vervoer in de stad); 27 CHF voor 48 uur; 35 CHF voor 72 uur; korting voor kinderen. Met de kaart krijg je 50% korting in bepaalde musea (korting voor tijdelijke tentoonstellingen), in de dierentuin, voor de veerboot over de Rijn; ook kortingen in restaurants, op boottochtjes, in taxi's ...*

SLAPEN, ETEN

🚶 **Jeugdherberg:** *St. Alban-Kirchrain 10, 4052* ☎ 061 272 05 72 🌐 *youthhostel.ch/basel. Tram: Kunstmuseum (lijn 2), 5 min te voet. Het hele jaar geopend. Receptie dag en nacht. Slaapzaal 4-6 bedden 42,80 CHF per persoon; tweepersoonskamer met douche en wc 67,80 CHF per persoon; ontbijt en lakens inbegrepen; toeslag 6 CHF voor niet-leden. Maaltijd 17,50 CHF. Internet, wifi. De jeugdherberg ligt in*

de rustige wijk Sankt-Alban (met een paar interessante musea), een steenworp van het centrum, maar je voelt je hier bijna op het platteland. Onlangs gerenoveerd en uitgebouwd. Slaapzalen met sanitair op de gang. Een tiental tweepersoonskamers met grote ramen, het lijken wel kloostercellen. Designinrichting in de sobere gemeenschappelijke ruimten. Een heel ongewone (en rustige) jeugdherberg.

🚶 **Der Teufelhof:** *Leonardsgraben 47-49, 4051* ☎ 061 261 10 10 🌐 *teufelhof.com. Jaarlijkse vakantie: Kerstmis en 1ste week jan. Tweepersoonskamer 174-648 CHF en suites 218-698 CHF. Wifi. Als je je dan toch blauw wilt betalen, kun je dat maar beter in dit etablissement doen, het is uniek in zijn genre. In twee oude woningen, aan jou de keuze: het Kunsthotel met negen witte kamers waarin reproducties van oude ansichtkaarten zijn opgehangen of het Galerielhotel met twintig kamers met kingsize bed en badkuip en vier suites die ingericht werden met meubelen van hedendaagse ontwerpers. Professionele ontvangst. Het hotel is ook een echt cultureel complex, waar het leuk verblijven en energie opdoen is.*

🚶 **Hôtel Bildungszentrum 21:** *Missionsstrasse 21* ☎ 061 260 21 21 🌐 *bildungszentrum-21.ch* ♿ *Tweepersoonskamer 165-900 CHF. Parkeerterrein (betaald). Wifi. Net*

DE ZON KOMT OP BOVEN BASEL

buiten het centrum (maar de Spalantor, een van de emblemen van de oude stad, ligt op een paar minuten lopen). Heel rustig dus. Dit imposante gebouw (waar lange tijd een opleidingscentrum voor priester-missionarissen was ondergebracht) ligt bovendien midden in een grote tuin met bomen en bloemen. Je mag het zeker een park noemen (je ontbijt er als het mooi weer is). Eenvoudig, maar mooi ingerichte kamers. De duurste hebben een keukentje en terras.

Au Violon: *Im Lohnhof 4, 4051* ☎ 061 269 87 11 [W](http://www.au-violon.com) *au-violon.com*. *Aan een charmante binnenhof in de oude stad. Jaarlijkse vakantie: eindejaarsperiode en 1ste week jan. Tweepersoonskamer 160-180 CHF, afhankelijk van grootte, uitzicht en seizoen; ontbijt inbegrepen. Lunchmenu 24 CHF; maaltijd à la carte 29-52 CHF*. Het oude klooster (en later gevangenis) onderging een geslaagde transformatie tot smaakvol hotel: warme kleuren, een persoonlijke inrichting van de kamers, oude meubelen. De goedkoopste kamers zijn klein (oude cellen!), maar heerlijk. De duurste (politiekantoren) hebben een vrij uitzicht op de daken van de stad. Stijlvolle bistro, charmant terras in de schaduw bij een fontein die gezellig klatert. Lekkere keuken, bereid door een Franse chef.

X Als het weer meezit, doe je zoals in de inwoners van de stad en koop je een broodje dat je **uit het vuistje** opeet op de **trappen naar de Rijn, in Kleinbasel**. Ook op die kades worden bij zonnig weer **gezellige terrasjes** neergezet (bij de cafés in de containers!): zo is er het **Rhyschänzli**, voor de oude kazerne, of het **Oetlinger**, iets verderop. Ook snacks (hamburgers, salades), zelfs biologisch (5-10 CHF).

X Hitzberger: *Aeschenplatz 7* ☎ 061 271 95 00 [W](http://www.hitzberger.com) *hitzberger.com*. *Op de tussenverdieping, naast de kantoren van de Basel Zeitung. Geopend ma.-za. 7.00-20.00 u (za. 9.00-17.00 u). Gerechten 5,50-14,50 CHF*. Tegenover het BIS-gebouw (Bank for International Settlements), getekend door architect Mario Botta, ligt een hedendaags fastfoodrestaurant dat geopend werd door een van de meest bekroonde sterrenchefs van het land. Een zaal met veel licht en lucht, discrete designinrichting en broodjes

maar ook salades, wraps, curry's en verse soepen (vaak op basis van biologische ingrediënten). Ideaal voor een pauze na het Kunstmuseum, dat een steenworp verderop ligt.

X Parterre: *Klybeckstrasse 1b* ☎ 061 695 89 98 [W](http://www.parterre.net) *parterre.net*. *Geopend ma.-za. 9.00-24.00 u (do.-za. 2.00 u). Ma.-vr. dagschotel 19-23 CHF; 's avonds maaltijd à la carte 26-38 CHF*. Op de hoek van een oude kazerne, een van de trekpleisters van het culturele leven van Basel met concerten en hedendaags theater. Bistrozal waar het zowel stijlvol als ontspannen zitten is. Traditionele Zwitserse keuken (die een beetje alle kanten opgaat). Heel gezellig (en dus snel vol) terras zodra de zon tevoorschijn komt. Ruime keuze aan internationale kranten. De bar opent ook geregeld de deuren voor tentoonstellingen en concerten.

X Zur Harmonie: *Petersgraben 71* ☎ 061 261 07 18 [W](http://www.harmonie-basel.ch) *harmonie-basel.ch*. *Geopend ma.-vr. 9.00-23.00 u, za. 8.00-23.00 u, zo. 12.00-21.00 u. Uitgebreide lunch ma.-vr. 19-22,50 CHF; 's avonds warme gerechten 20-43 CHF*. Een authentiek ingerichte bistro, waar de inwoners van de stad graag komen en terecht! Op ieder uur van de dag smul je hier van koude gerechten (kaas, salades, vleeswaren), 's avonds eet je enkele specialiteiten van het huis: mosselen, garnalen op Provençaalse wijze, rösti. Ruime keuze aan pastagerechten. Dynamisch personeel. Meertalige wijnkaart.

X Kunsthal: *Steinenberg 7* ☎ 061 272 42 33 [W](http://www.restaurant-kunsthalle.ch) *restaurant-kunsthalle.ch*. *Geopend ma.-za. 11.30-23.30 u. Gerechten 20-50 CHF*. Vlak bij de verrassende fontein van Tinguely. Op de begane grond van het gelijknamige museum dat aan de hand van tijdelijke tentoonstellingen de hedendaagse kunst belicht. Heel mooi restaurant, genre grote brasserie. Twee zalen, een met muurschilderingen in de stijl van de 19de eeuw, een andere in stijlvolle eenvoud, met witte muren waaraan hedendaagse werken hangen. Wanneer de zon van de partij is, kun je terecht op het meer dan gezellige terras onder de kastanjabomen. Heerlijke traditionele keuken, stijlvolle bediening. De prijzen zijn naar verhouding.

WAT IS ER TE ZIEN?

In het historische centrum

Kunstmuseum (Museum voor Schoone Kunsten): St. Alban-Graben 16 ☎ 061 206 62 62 🌐 kunstmuseumbasel.ch. Geopend di.-zo. 10.00-18.00 u. Toegangsprijs: 15 CHF; toeslag voor tijdelijke tentoonstellingen (ticket ook voor het Museum voor Hedendaagse Kunst, geldig tot de volgende dag); korting van 50% met de Basel-Card en gratis met het Zwitserse museumspaspoort. Gratis plattegrond bij de ingang, heel handig. Audiogids: 2 CHF. Cafeteria (9.00-19.00 u). Het Kunstmuseum is tot december 2015 gesloten voor renovatiewerkzaamheden. Dit museum kun je enkel met superlatieven omschrijven: het rijkste en meest prestigieuze van Zwitserland, maar ook de belangrijkste collectie **werken van de familie Holbein** ter wereld. Het is onmogelijk om alle drieduizend werken tegelijk te laten zien! De werken worden dus geregeld gewisseld. Het is dus mogelijk dat de tentoonstelling die omschreven is, niet te zien is. Ontgoocheld zul je in ieder geval niet zijn. Het museum is hoofdzakelijk gewijd aan schilderkunst van de Boven-Rijn en de Nederlanden uit de 15de en de 16de eeuw, maar ook aan kunst uit de 19de en de 20ste eeuw. Heel aangename opstelling in heldere, grote ruimtes.

Er is niet echt rekening gehouden met de chronologie. Op de **begane grond** begin je met een afdeling **moderne kunst**. Liefhebbers blijven even staan bij het mooie ensemble van **Giacometti** (doeken en beelden). Onder de **Duitse expressionisten** een aangrijpend portret van de ouders van Otto Dix. Van Picasso zie je *Demoiselles des bords de Seine*. Herken je het werk van Courbet waardoor hij zich heeft laten inspireren? Tinguely, Kandinsky, Picabia, Mondriaan, Max Ernst, Dalí staan ook op het programma, net als vertegenwoordigers van het **Amerikaans abstract expressionisme**, onder wie Franz Kline voor *Action Painting* en Mark Rothko. Rond de patio staan neoninstallaties van Bruce Nauman. Ook enkele zalen gewijd aan **hedendaagse kunst**.

Op de eerste verdieping zijn de ruimtes hoofdzakelijk ingericht met **werk uit de 15de en de 16de eeuw**. Blijf zeker even hangen bij de zes schilderijen van het retabel over het leven van de Maagd, geschilderd door Hans Fries (zijn handelsmerk? De grote oren van zijn personages!). Iets verderop het prachtige, tedere *Moeder met Kind* van Lucas Cranach. Bekijk van Tobias Stimmer ook twee grote portretten van een koopman en zijn vrouw. De twee panelen kunnen dicht, zodat je enkel een skelet ziet dat je wijst op de onvermij-

see.ch. Dag. geopend 12.00-14.00 u en 18.00-22.00 u (in het hoogseizoen doorlopend). Tweepersoonskamer 220-350 CHF, ontbijt inbegrepen. Gerechten 16-67 CHF. Je durft dit nepkasteeltje dat trots boven het meer van Sankt Moritz uittoert, bijna niet binnen te stappen ... En toch houdt de kaart een mooie verrassing in petto: betaalbare gerechten, zoals ravioli, rösti of risotto (met champignons in het seizoen bijvoorbeeld), met een uitgestreken gezicht opgediend naast heel wat duurder vlees en vis. Trakteer jezelf op een gezellige lunch met panoramisch uitzicht (en wat voor een!) en verweerd zilverwerk. Het huis gaat bovendien prat op de rijklijkst gevulde whiskybar ter wereld. Ook de wijnkaart is schitterend.

WAT IS ER TE ZIEN EN TE DOEN?

■ **Senda d'Inspiraziun:** ongeveer 150 m boven de kabelbaan. Deze zonnewijzer is naar verluidt de meest exacte van de hele wereld. Alleen wanneer het wat bewolkt is, raakt hij het noorden kwijt. Dat lezen we toch zo in het citaat *Sine sole silea*: zonder zon ben ik stil ... In de buurt werden een aantal moderne beeldhouwwerken neergezet.

⚡ **Trektochten vanaf de Muottas Muragl:** een klassieker onder de klassiekers is de **Panoramaweg**, die je in 7 km (2-2½ uur) wandelen langs

de heuvelrug naar de stoeltjeslift van Alp Languard (2330 m) brengt. Niet te veel afdalingen of zware hellingen, maar wel de mooiste landschappen van de Engadin. Je komt langs meren en ziet de bergtoppen van de Bernina waarop eeuwige sneeuw schittert in de zon. Nog een optie is links de **Klimaweg** nemen, die hoger de bergen ingaat (9 km, 3½ uur), via de Schafberg en de hut Segantini – waar de Italiaanse symbolische schilder met dezelfde naam leefde en stierf. Intussen is het mooi gerenoveerd (lekkere gerstsoep). Aan het begin van het wandelpad staan achttien borden waarop de gevolgen en de gevaren van de klimaatopwarming worden uitgelegd. Zodra je de **Alp Languard** hebt bereikt, stap je de gezellige bergbistro binnen (*begin juni-eind okt.*). Als je van plan bent te voet door de vallei (1805 m) naar Pontresina te gaan, reken je op minstens 45 min. Tenzij je de kabelbaan neemt (*laatste terug 17.30 u, 15 CHF*). Die kun je natuurlijk ook naar boven nemen (*8.30-17.15 u, retourtje 23 CHF*). Nog een optie: de **Val Languard** stroomopwaarts verkennen, waar de grootste populatie ibexen (berggeiten) van de streek leeft. Belangrijke trekpleisters: de **schuilhut Georgy**, de hoogte van de Engadin, 3202 m en 2½ uur van Alp Languard, het uitzicht is gewoon subliem. Je kunt er overnachten in een slaapzaal (reserveren op [w georgy-huette.ch](http://w.georgy-huette.ch)).

WANDELAARS OP DE MUOTTAS MURAGL

■ **Val Roseg:** verboden voor privévoertuigen. Er komen heel wat fietsers, wandelaars, joggers, koetsen, ook langlaufers en skiërs in de winter. Wie houdt van de ongerepte natuur kijkt pas rond voorbij het hotel-restaurant **Roseg Gletscher** (☎ 081 842 64 45 [W roseg-gletscher.ch](http://www.roseg-gletscher.ch)), na 7 km. Daar geniet je pas echt van schitterende trektochten naar de schuilhutten tegen de flanken van de Tschierva-, de Sella-, de Roseg- en de Corvatschgletsjer. Zegt dat je niet zoveel? Smul dan naar hartenlust van het heerlijke dessertbuffet! Beloon jezelf nadien met een ritje in een koets (die tegenwoordig de omnibus heet, je moet met z'n achten zijn). Reserveringen ☎ 078 944 7555 [W engadin-kutschen.ch](http://www.engadin-kutschen.ch). Vertrek in het station van Pontresina, 10.10-14.10 u, terug 10.45-16.45; enkele rit 18 CHF, retourje 28 CHF.

✎ **Wandeling naar de Morteratschgletsjer:** aan de weg naar Bernina, de vallei voorbij Val Roseg kun je te voet vanuit Pontresina bereiken, maar ook met de auto, een postkoets of een trein (Rhätische Bahn). Vanaf het parkeerterrein bij het station begint een mooie leerwandeling,

die kinderen, maar ook ouderen, vertelt wat het smelten van de gletsjers inhoudt: deze is al 2 km kwijt! Reken op 50 min naar de eerste gletsjerblokken en 2 uur naar de hogergelegen schuilhut Chamanna da Boval (2495 m). Een tussenstop is mogelijk in het **hotel-restaurant van Morteratsch** (☎ 081 842 63 13).

VERTREK

■ Je verlaat de Engadin via de Julierpas (2284 m), die het hele jaar door geopend blijft. De schitterende Albulapas, iets meer naar het oosten (vlak bij de Rhätische Bahn) is enkel tussen mei en oktober geopend. Hij ligt aan een kronkelende en heel smalle weg, niet geschikt dus voor grote auto's. Iets meer naar het oosten ligt de Flüelapas (2383 m), aan het traject Unterengadin/Davos, alleen geopend van mei tot december. Interessant alternatief: de pendeltrein van Vereina tussen Selfranga (Klosters) en Sagliains (aan de rand van Unterengadin): de regio is het hele jaar door bereikbaar met je eigen auto (die je mee aan boord neemt). De tunnel is 19 km lang! Vertrek om de 30 min.

31 RHÄTISCHE BAHN

🕒 Graubünden viel als een blok voor de belle époque. In 1889 werd hier de eerste spoorlijn tussen Landquart en Klosters aangelegd. Een paar jaar later was alle aandacht gericht op een nieuw toeristisch luilekkerland: de bergen van de Engadin. Het resultaat zijn de twee spoorlijnen (geen tandrad) van de Albula en de Bernina (hellingsgraad tot 7%), die de centrale Alpen ontsloten en Italië rechtstreeks bereikbaar maakten vanuit Zwitserland. Onderweg wordt gestopt in Sankt Moritz. Een authentiek hoogstandje van de bouwkunde, want de hele omgeving is woest. De eerste spoorlijn telt niet minder dan 42 tunnels en galerijen en 144 bruggen, de tweede 13 tunnels en galerijen en 52 bruggen en viaducten! Om naar boven te komen in de vallei van de Albula, draait de spoorweg een aantal keren 360°. Aan het eind van de rit, in Brusio, voorbij Poschiavo, neemt de trein zelfs een schroefvormig viaduct ...

Omdat de lijn van de Rhätische Bahn (RhB) zo bijzonder is, werd ze door UNESCO op de Werelderfgoedlijst gezet. Interessant weetje: de grondlegger van de RhB was de Nederlander Willem Jan Holsboer. De lijn werd een paar keer bijna gesloten omdat ze niet rendabel genoeg was, maar het treintje blijft hardnekkig rijden, zowel in de zomer als in de winter, tussen bergen, over bergpassen, langs bergweiden en dorpjes of wijngaarden. Stap aan boord en verwen jezelf met een reis door het eindeloze Zwitserland.

AANKOMST EN VERTREK

🏠 **Rhätische Bahn (RhB):** informatiecentrum in het station, 7000 Chur ☎ 081 288 65 65

[W berminaexpress.ch](http://www.berminaexpress.ch). Reserveren verplicht voor de panoramische wagons (maximaal 3 maanden). Enkele rit 31 CHF Sankt Moritz-Tirano in 2de klas-

44 GENÈVE EN DE FONTEIN

Genève heeft een grens van 104 km met Frankrijk en slechts 4,5 km met de rest van Zwitserland. Je kunt haar dus gerust de meest Franse stad van het land noemen. Ze is ook de meest internationale stad van Zwitserland, omdat heel wat ngo's hier een hoofdkantoor hebben. De kunst- en cultuurstad aan de oevers van het meer van Genève telt heel wat rijke musea met uiteenlopende collecties. Je ziet zowel kunst als geschiedenis of wetenschap, maar ook botanie komt aan bod. Genève proeven is ook slenteren door straatjes in de oude stad en genieten van de mooie parken langs het meer, die zijn ongetwijfeld een van de troeven van de stad.

NUTTIG ADRES EN INFORMATIE

i Bureau voor Toerisme: *Rue du Mont-Blanc 18* ☎ 022 909 70 00 🌐 geneve-tourisme.ch. Dag. geopend 9.00 (ma. 10.00)-18.00 u, zon- en feestdagen 10.00-16.00 u. Vraag de *Geneva Pocket Map*, een leuke, gepersonaliseerde kaart met alle niet te missen plekjes van de stad. Je kunt ook de *Geneva Pass* kopen (25 CHF per 24 uur, 35 CHF per 48 uur, 45 CHF per 72 uur) waarmee je korting krijgt bij een aantal locaties en activiteiten. Met de kaart krijg je ook gratis toegang tot de meeste privé-musea van de stad. Meer informatie op 🌐 geneve-tourisme.ch/fr/infos-pratiques/geneva-pass/.

SLAPEN, ETEN

Ieder **weekend** bieden de hotels aantrekkelijke **aanbiedingen**. Volg ze op internet, in drie- of viersterrenhotels kun je kortingen tot 30-60% krijgen.

A Camping de Pointe à la Bise: *Chemin de la Bise 15, 1222 Vérenaz* ☎ 022 752 12 96 🌐 tcs.ch. 7 km van Genève en 2 km voor het strand van La Savonnière. Met de auto: richting Thonon/Évian vanaf de Pl. du Cirque, daarna Hermance. Geopend begin april-begin okt. Staanplaats voor 2 personen 44-54 CHF, afhankelijk van het seizoen en de grootte van de tent. Fietsen te huur. Een terrein met veel bomen, bij

het meer (met een klein privéstrand). Heel eenvoudig sanitair. Winkeltje, restaurant, wasserij. Ook houten hutjes te huur voor twee tot drie personen (100 CHF).

Geneva Hostel: Rue Rothschild 28-30 ☎ 022 732 62 60 🌐 genevahostel.ch. In de wijk Les Pâquis, in de buurt van het station. Het hele jaar dag en nacht geopend, check-in vanaf 14.00 u. Slaapzaal 36 CHF per persoon, ontbijt en lakens inbegrepen. Tweepersoonskamer 100-110 CHF afhankelijk van het comfort. Niet-leden 6 CHF extra. Diner (18.30-20.30 u) 16 CHF. Wifi. Deze jeugdherberg bij het meer telt 330 bedden. Ideaal gelegen om langs de kades naar het centrum te gaan. Wasserij en grote eetzaal.

Les Arcades: Pl. de Cornavin 14-16 ☎ 022 715 48 00 🌐 hotel-arcades.ch. Tegenover het station. Op de 2de verdieping. Gesloten tijdens de kerstvakantie. Tweepersoonskamer 150-180 CHF, afhankelijk van de periode, uitgebreid ontbijt inbegrepen. Parkeerterrein (betaald) in de kelderverdieping. Wifi. De sfeer bij de balie is exotisch, maar de kamers, die netjes rond de ruime, leuk ingerichte eetzaal liggen, zijn heel wat soberder. Groot zijn ze niet, maar ze hebben wel een badkamer, telefoon, tv, minibar, kluis enzovoort. Discrete en attente ontvangst.

Hôtel Cornavin: Gare Cornavin, bd James-Fazy 23 ☎ 022 716 12 12 🌐 fhotels.ch. Vlak naast de uitgang van het station. Tweepersoonskamer 290-350 CHF, in het laagseizoen veel lagere prijzen, aanbiedingen op internet. Ontbijt 19 CHF. Fitnessruimte en sauna in de

kelderverdieping. Wifi. Een groot, knus gebouw met drie verdiepingen van glas. Bij de ingang staat een beeld van Kuifje. Wat een uitzicht op de stad vanaf de ontbijtzaal en de kamers op de bovenste verdieping! Heel hoogstaand comfort en een trendy luxe-inrichting. Wereldberoemd omdat professor Zonnebloem hier graag kwam. In *De Zaak Zonnebloem* kruisen Kuifje en kapitein Haddock hun vriend zonder dat ze het beseffen. Kamer 122, van Zonnebloem (die niet bestond), werd speciaal ingericht om aan de vraag te voldoen. Hergé sliep tijdens zijn bezoek aan Genève in dit hotel. In zijn strip ziet het er precies zo uit. Achter in de hal, aan de linkerkant, staat de hoogte pendule ter wereld, ze werd in 1999 gebouwd door Jean Kazès. Met een hoogte van 30 m en een slinger van 26 m die van de begane grond tot de 9de verdieping rijkt, verdient ze terecht een plaatsje in het *Guinness Book of Records*.

Hôtel Jade: Rue Rothschild 55 ☎ 022 544 38 38 🌐 hoteljadegeneva.com. Tweepersoonskamer vanaf 160 CHF. Privégarage 35 CHF per dag. Wifi. Zodra je de receptie binnenstapt, zie je de stijlvolle Aziatische inrichting, die doorgetrokken wordt tot in de kamers. Die zijn helemaal zen en bijzonder aangenaam. Mooie badkamer in zwart en wit, met schuifdeuren. Heerlijke eetzaal met in het verlengde een schaduwrijke bamboetuin. Rustgevende sfeer. Kermal ontvangt je precies zoals het hoort.

Buvette des Bains des 'Pâquis': Quai du Mont-Blanc 30 ☎ 022 738 16 16 🌐 bains-des-paquis.ch. Het hele jaar dag, geopend 7.00-22.30 u. Ontbijt 10 CHF (tot 11.30 u); gerechten

WIST JE DIT?

LET OP, HET IS WARM! | Op 12 december 1602 probeerde de hertog van Savoie de stad in te nemen. Die nacht ging de geschiedenis in als de Nuit de l'Escalade. Sinds 1882 verkopen de banketbakers keteltjes van chocolade die op die dag gebroken worden, ter herinnering aan 'hoe de vijanden van de Republiek stierven'. Zo herdenken de inwoners van de stad hoe *la Mère Royaume* (uit Lyon) een ketel kokende soep over de vijand goot en hem verbrandde, net voor het alarmsignaal werd gegeven ...

12-14 CHF, daarbij komt nog een (beperkte) toegangsprijs tot de baden. Sept.-april fondue met schuimwijn (18.00-22.30 u) 23 CHF. Betaalkaarten niet geaccepteerd. Zodra het weer mooier wordt, vind je hier in geen tijd geen enkel plaatsje meer. Wat een sfeer! Het terras bij het water is de ontmoetingsplek voor mensen van alle rangen en standen. Snacks, zoals salades en een dagschotel, redelijke prijzen. In de winter (of als het regent) kun je terecht in de 'cabane', die wat wegheeft van een dansgelegenheid.

✂ Chez ma Cousine: Pl. du Bourg-de-Four 6 ☎ 022 310 96 96 **W** chezmacousine.ch. Delfzelfde etablissementen aan de Rue Lissignol 5 en de Chemin du Petit-Sacconnex 2. Dag. doorlopend bediening 11.00-23.30 u ☎ 022 733 79 85. Halve kip 15 CHF. Kindermenu 10 CHF. Een begeerd terras aan de promenade. In de landelijke eetzaal eet je kip in alle mogelijke vormen. Een goede formule om in de oude stad van Genève een hapje te eten zonder je blauw te betalen. Wat meer keuze wat desserts betreft. Aangename bediening.

✂ Café des Bains: Rue des Bains 26 ☎ 022 321 57 98 **W** cafedesbains.com. Aan de hoek van de Rue des Vieux-Grenadiers. Gesloten ma.avond, za.middag en zo. Voor de lunch dagmenu 20 CHF; gerechten 36-46 CHF. De familie van Caroline Vogelsang zijn grote verzamelaars van hedendaagse kunst uit Zürich. Zelf heeft ze veel gereisd. Deze oude wijkbistro (o wat een toeval, tegenover het Centrum voor Hedendaagse Kunst) heeft ze helemaal naar haar eigen smaak opgeknapt. De kaart wijzigt vaak en kiest vooral voor mooie gerechten uit de wereldkeu-

ken. Lekkere desserts (gelukkig maar, want ze zijn niet goedkoop!).

WAT IS ER TE ZIEN?

👁👁👁 De fontein: Genève, dat tussen de Jura en de Salève gekneld ligt, is een vallei met veel water en alle pracht die daarbij hoort. Je denkt meteen aan het meer van Genève natuurlijk, maar ook aan de Rhône (samen vormen ze een soort grens die de bewoners van de linkeroever – de oude stad – en die van de rechteroever – bij het station – van elkaar scheidt. Beiden zijn natuurlijk heel blij dat ze niet tot het andere kamp behoren ...) en de Arve. Al dat water zorgt voor uitstraling, veel toeristen en heel wat mist in de herfst. In de 19de eeuw maakte de stad een sterke ontwikkeling door. Er moest dus een waterkrachtcentrale gebouw worden in La Coulouvrenière, om de agrariërs van water te voorzien. 's Avonds lagen de machines stil, dus werd de druk te hoog. Zo ontstond het idee om een tweede debiet aan te leggen met een veiligheidsklep, waardoor de druk in de lucht vrijkwam. De beroemde fontein was geboren. In 1891, ter gelegenheid van de 600ste verjaardag van de Zwitserse Confederatie, besliste het stadsbestuur om de fontein te verplaatsen naar het hart van de stad, waardoor ze een toeristische attractie zou worden. De fontein werkt alleen op zondag en wordt verlicht door projectoren op een vlot.

Ze werd geperfectioneerd en is nu het symbool van Genève geworden.

Vanaf de Quai Gustave-Ador op de linkeroever geniet je van het mooiste uitzicht op de fontein. Er helemaal aan ontsnappen kun je niet: het zachte weer doet het water schitteren, maar als het te

WIST JE DIT?

HET MEER SPUWT OP GENÈVE! | De eerste fontein dateert uit 1886, maar die spoot slechts 30 m hoog ... De huidige pompen (1947) hebben een vermogen van 1600 pk en stuwen 500 l per seconde 140 m de hoogte in met een snelheid van 200 km per uur. Naar schatting zweeft 7 l water permanent boven het meer, een druppeltje heeft 16 seconden nodig om vanaf de buis helemaal naar boven en terug naar het meer te gaan!

DE FONTEIN VAN GENÈVE BEREIKT EEN HOOGTE VAN 140 M

hard waait, zie je niets en moet je het stellen met een ansichtkaart van de stad!

Maak een wandeling vanaf de **Jardin anglais**, met een grote klok vol bloemen en een diameter van 4 m. Ieder jaar opnieuw worden duizenden verschillende plantensoorten aangeplant (prachtige folkloristische foto's!).

De rots die je op het meer, tussen de kades en de fontein, ziet opduiken, is de **Repère Pierre du Niton**, die als vertrekpunt dient voor alle hoogteaanduidingen van Zwitserland. Generaal Dufour koos

de rots als geodetisch punt om de kaart van Zwitserland uit te tekenen. Precieze hoogte: 373,60 m. Wandel verder naar het prachtige **Parc de la Grange** met de mooiste rozentuin van het land (bloeiperiode half juni). Meteen daarna gaat het naar het al even aangename **Parc des Eaux-Vives**, waar boomsoorten uit het hele land groeien.

🌿 Blijf de kades volgen, langs de jachthaven en het **strand van Genève**, waar je een frisse duik neemt in het meer van Genève, als het weer dat toelaat natuurlijk.